

24 Δεκεμβρίου 2021

Παλιά Χριστούγεννα στην Κάρπαθο

[Πολιτισμός / Λαογραφία-Παράδοση](#)

[Μανώλης Δημελλάς](#)

Χριστούγεννα, για τη καρπαθιά κυρά, θα πει» χίλιες (δ)ουλιές και το χωριό αγύριστο», που δεν προλάβει να κάμει τη λάτρα της, να κυ(β)ερνήσει το μεγάλο σπίτι, αλλά ούτε και να κόψει στα κανακαρίστικα μετόχια και στα χτήματα.

Σήμερα με τον υπολογιστή πάντοτε ανοιχτό και συνήθως καρφωμένο στο facebook ή το messenger, τα αγαπημένα πρόσωπα, που τριγυρνούν στα πέρατα του κόσμου, μοιάζει να μην βγήκαν ποτέ από το σοφά του καρπάθικου σπιτιού.

Ειδήσεις και πληροφορίες αλλάζουν αυτόματα χέρια και μυαλά, πηδούν ηπειρούς και κάνουν πολλές στροφές, τυλίγουν με τη θαλασσινή αύρα της Καρπάθου όλο τον πλανήτη.

Τα Χριστούγεννα των περασμένων χρόνων κατοικούν πια σε λιγοστά κιτρινωπά βιβλία, ίσως και σε κάποιες αδιόρθωτες ρομαντικές καρδιές. Όμως εκείνα είχαν αληθινό νόημα, ήταν η πρώτη μεγάλη ανάπαυλα μετά το καλοκαίρι. Αυτές οι Άγιες μέρες οδηγούσαν στο κλείσιμο ακόμη μιας ζορισμένης χρονιάς.

Πρώτα ξεκινούσε το μυαλό, έπιανε τις νηστείες, ενώ περίμενε με αγωνία το γράμμα του αγωνιστή μετανάστη συγγενή, του πατέρα, του θείου του αδελφού.

Ήταν η προσμονή στα γραπτά λόγια από τα ξενάκια μας, που έδινε άρωμα και χρώμα, φόρτωνε ελπίδα τον Καρπάθιο, που, όπου κι αν ήταν, πάλευε με τα θεριά και με τη βοήθεια του Θεού κατάφερνε να τα τουμπάρει.

Λίγο πριν τα Χριστούγεννα οι δουλειές ξεκινούσαν από το σπίτι, καθάριζαν και στόλιζαν το μεγάλο καρπάθικο με όλα τα καλά του, έτσι του «φορούσαν» την τρίτη, σε σειρά, πιο φανταχτερή ενδυμασία του.

Αν υπήρχε πια και καμιά ονομαστική γιορτή, ένας Γιάννης, ένας Χρήστος ή Μανώλης, ήταν πατέρας, γιός ή έμπαινε σώγαμπρος μέσα στο σπίτι, τότε η σκέψη του γλεντιού, που σίγουρα θα γινόταν, έδινε μικρά φτερά στους νοικοκυραίους, ακόμη και στους γείτονες.

Άνοιγαν λοιπόν τα αμερικάνικα ή τα αυστραλέζικα μπαούλα και ξετρύπωναν τα πιο όμορφα υφαντά, καμωμένα από ολόλευκα χυτά. Με πολύχρωμα ολομέταξα και χρωματιστά χράμια, στόλιζαν τα τραπεζάνια και τις κρεμάστρες του σοφά, του πανωσόφου και της μουσάντρας. Σιδέρωναν και περνούσαν στο μεγάλο στύλο, στο σύμβολο-στήριγμα όλης της φαμίλιας, τη μεταξωτή μαντήλα, αρκετές φορές

με τα αρχικά της προγιαγιάς που με τα χέρια της, πριν από πολλά χρόνια, την είχε κεντήσει.

Το σπίτι φορούσε τη γιορτινή του φορεσιά, ήταν σίγουρο, όπως κάθε φορά, το μικρό χωριό ξεμυάλιζε τα μάτια των ανθρώπων, που θα παρατούσαν τα μετόχια και τις αγροτικές δουλειές και θα χόρταιναν με το ολόφρεσκο κρασί, που και φέτος, είχαν ανοίξει τα βαρέλια ακριβώς στις 3 Νοέμβρη, στη γιορτή του μεθυστή Άη Γιώργη.

Μετά τη φορεσιά, ξεκινούσαν οι σκέψεις για το γιορτινό τραπέζι. Βλέπεις από τότε όλα γίνονται για την έρημη, αχόρταγη κοιλιά μας.

Από τον Άη Σπυρίδωνα, στις 12 Δεκέμβρη, η νηστεία είχε γίνει πιο σκληρή, αφού οι περισσότεροι βαθιά χριστιανοί, έκοβαν ακόμα και τα ψάρια.

Οι μέρες μοιάζαν όλο και πιο μικρές και δεν ήταν αιτία το ανύπαρκτο ηλεκτρικό ρεύμα, οι νύχτες ολοένα και μεγάλωναν, το σκοτάδι έσπαγε πάνω στο ισχνό φως μιας λάμπας πετρελαίου και το ταπεινό κερί ήταν αρκετό για να λαμπρύνει και να ζεστάνει πολλά χαμογελαστά πρόσωπα.

Μετρούσαν το χρόνο αντίστροφα για τη γέννηση του Θεανθρώπου, μα τότε ένιωθαν την αληθινή πίστη και αυτό έδινε μια εξαιρετική, μια σπάνια λαμπρότητα στις νύχτες του Δεκέμβρη. Όλοι και όλα είχαν τη δουλειά και το πρόγραμμα τους.

Από τα ζωντάρια ξεκινούσαν οι υπολογισμοί. Οι χοίροι, τα γουρουνάκια, που γεννήθηκαν το καλοκαίρι ακολουθούσαν την προγραμμαμμένη, μοιραία θλιβερή πορεία τους για τα πρόχειρα σφαγεία.

Τα μεροτάρια, τα μικρά αρνάκια, ετοιμάζονταν να γίνουν το καρπάθικο φρικασέ.

Τα περασμένα χρόνια στο νησί δεν υπήρχε ηλεκτρικό ρεύμα, ούτε βέβαια ψυγείο, έτσι ο χοίρος γινόταν μικρά κομμάτια και έμπαινε στην αλάρη. Μπόλικο θαλασσινό αλάτι σκέπαζε το κρέας και το συντηρούσε για μήνες. Μια άλλη λύση ήταν να κάμουν το κρέας καβρουμά, όπως λένε στο χωριό Όλυμπος ή το γνωστό κυληστό, της νότιας Καρπάθου. Δηλαδή να το καβουρδίσουν στη κατσαρόλα και να το κλείσουν σε πιθάρια μέσα στο λίπος του.

Αυτά τα καβουρδισμένα τρόφιμα ήταν για τις επόμενες κανονικές μέρες, που δεν έκρυβαν γλέντια, ούτε γιορτές, παρά μονάχα δουλειά και αγωνία για τη σοδειά από τα δύστροπα και συχνά άνυδρα χωραφάκια της Καρπάθου.

Αξίζει να σκεφτούμε ότι σε εκείνες τις εποχές σπάνια έτρωγαν κρέας!

Η διατροφή τους ήταν βασισμένη σ' αυτά που προσέφερε η γη κι ότι έβγαζαν από

τη θάλασσα, με αποτέλεσμα να ζουν περισσότερα χρόνια.

Τα Χριστούγεννα άδειαζαν για λίγο τα μετόχια και γέμιζαν με κόσμο όλα τα χωριά. Έκοβαν τις αγροτικές δουλειές και με την ευλογία του Χριστού που όλοι περίμεναν, έβρισκαν αφορμές και έπιαναν τα όργανα και τα καθιστά γλέντια.

Τα πρωινά γύρω από την ημέρα των Χριστουγέννων ήταν τα πιο γλυκά και θορυβώδη. Τα παιδιά δεν σταματούσαν να γυρνούν τα σπίτια, να χτυπούν τα τριγωνάκια τους και να τραγουδούν με ζήλο τα κάλαντα.

Τα περισσότερα από αυτά ξυπόλητα, γυρνούσαν μέσα στις λάσπες και τραγουδούσαν δίχως να αγχώνονται για ύπουλους ξενόφερτους κανόνες και παιγνίδια.

«Τα κάλαντα, τα κάλαντα, επροίστην η κοιλιά μου
φέρε μου τη πεντάρα μου να πάω στη βουλιά μου».

Οι ξυλόφουρνοι έπαιρναν φωτιά και τα φουσκωτά, καμαρωτά ζυμάρια, δεν προλάβαιναν να μπαينوβγαίνουν. Άσε πια τα λαχανοπίτια και τα χριστόψωμα, αν είχαν μαεστρία και τέχνη τα χέρια της μαγείρισσας τότε έπρεπε να παραφυλά τις καυτές «κοπέλες», όπως συχνά λένε τις πίτες που ξεφούρνιζε.

Όσο για τα ψιλοκούλουρα, ποτέ δεν είναι αρκετά, μα αυτό το μυστικό είναι γνωστό μέχρι σήμερα, σε κάθε νοικοκυρά.

Ο βασιλιάς όλων των γλυκών, τα μελομακάρονα, ήταν τακτοποιημένα στις πιατέλες και περίμεναν πρώτα τους μικρούς καλικάντζαρους, εκείνα τα άγνωστα-γνωστά χεράκια, που δεν άντεχαν από νηστείες και μέσα στη βιασύνη τους σκορπούσαν ψίχουλα από τα αμύγδαλα σε όλο τον κόσμο. Καρύδια δεν υπήρχαν και τα χρήματα δεν περίσσευαν για τέτοιες αγορές. Μάλιστα σε πολλά σπίτια η νοικοκυρά κλείδωνε στο ντουλάπι τα μελομακάρονα, γιατί αν τα άφηνε ελεύθερα μέχρι τις γιορτές δεν θα είχε απομείνει κανένα.

Όσο για τα σπίτια με τους Μανωλήδες και τους Χρήστους, εκεί πια δεν έπεφτε καρφίτσα. Τα όργανα, οι λύρες και τα λαούτα, είχαν πάρει από νωρίς θέση, ενώ οι καλεσμένοι τραγουδιστές ήταν τριγύρω τους. Οι υπόλοιποι έστεκαν λιγάκι πιο πίσω και οι γυναίκες με τα παιδιά ανέβαιναν πάνω στους σοφάδες. Από τον ένα εορταζόμενο στον άλλον, που να φτάσει μια νύχτα για το γλέντι, ακόμη και αν είναι η μεγαλύτερη του χρόνου.

Τίποτε το ξενόφερτο δεν είχε η πιο σπουδαία γιορτή του χειμώνα, ακόμη και ο Θεός έμοιαζε να βγήκε από τα σπλάχνα της Καρπάθου κι αυτό το έδειχνε με την

ευλογία του.

Όσο για τα ξενόφερτα έθιμα που σήμερα μπήκαν και ρίζωσαν μέσα στα σπίτια και στρίμωξαν τις καρδιές μας, ούτε κουβέντα.

Λαχταριστά αναψυκτικά, ταλαίπωροι τάρανδοι που σέρνουν χριστουγεννιάτικα λαμπάκια και δέντρα στολισμένα δεν υπήρχαν. Ούτε λόγος για εκείνον τον ψηλό και χοντρούλη γενειοφόρο που θυμίζει λίγο την κοκκινοσκουφίτσα. Μόνο μερικά σκιάχτρα συναντούσες στις καρπάθικες αυλές, από κείνα που τα πιτσιρίκια έντυναν με στράτσα παλιόρουχα και τα καμάρωναν σαν αληθινούς φίλους.

Τα παλιά Χριστούγεννα στη Κάρπαθο ήταν μοναδικά.

Οι νησιώτες άντεχαν τα δύσκολα, αφού είχαν κάμει συμμάχους όλα τα στοιχεία της φύσης. Το σπουδαιότερο ήταν πως δεν είχαν χάσει την πίστη τους στο Θεό! Τα Χριστούγεννα είναι η μέρα της σπουδαιότερης Γέννησης και συμβολίζουν την ανθρώπινη αναγέννηση. Έτσι χτίστηκαν δεκάδες γενιές ανθρώπων που αγωνίστηκαν και έκαμαν προκοπή πάνω στο στενόμακρο βράχο που λέγεται Κάρπαθος.

<https://bit.ly/3el11zl>